

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2021.01

УДК 341.2

О.О. БАРАБАШ, Д.В. ЯЦКІВ

Ольга Олегівна Барабаш, доктор юридичних наук, професор Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ*

ORCID: 0000-0003-2666-9696

Діана Володимирівна Яцків, студентка Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ**

ПРОБЛЕМИ КЛОНУВАННЯ ЛЮДИНИ: ПРАВОВИЙ ТА МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Сучасний стан суспільних відносин зумовлюється сталим технологічним прогресом, впровадженням нових наукових знань в об'єктивну дійсність, появою нових революційних напрямів дослідження, які досі були маловідомими. Одним із таких напрямів є ідея клонування, яка захопила дослідників усього світу і набуває дедалі більшого поширення. У зв'язку із цим перед правовою наукою постає низка невирішених раніше питань.

Проблемні питання клонування людини мають не тільки технологічні, а й моральні аспекти. З огляду на це означене питання потрібно розглядати ширше, у контексті поєднання етики, медицини та права. На сьогодні особливо актуальним у зв'язку зі стрімким поширенням ідей клонування є питання про правову регламентацію клонування людини на національному і міжнародному рівнях. Інноваційні медико-біологічні зрушення й дослідження щодо відтворення людських організмів виносять на поверхню дедалі складніші проблеми і в галузі прав людини, і морально-етичного характеру. Адже розвиток біомедицини, необхідність забезпечення природних прав людини у зв'язку з новими досягненнями генетики, трансплантології, ембріології зумовлюють актуальність правового регулювання клонування, а також дослідження суспільного аспекту цього питання. Наведені обставини сукупно підтверджують необхідність і своєчасність дослідження обраної теми.

Проблемні аспекти клонування, його правове забезпечення, а також морально-етичні та етико-правові проблеми, пов'язані із цим, вивчало вже чимало вчених, серед них: О. Антонюк, Т. Гринь, Н. Заїка, М. Менджул, С. Стеценко, К. Коваль, О. Ліщинська-Милян, С. Малюта, Ж. Мартен, Є. Міхньова, М. Орзіх, Б. Островська, С. Повалій та ін.

Мета наукової статті – розглянути проблемні етичні і правові аспекти клонування та зробити відповідні обґрунтовані теоретичні висновки.

Щодо етимології терміна «клонування», то це питання наразі недостатньо досліджене і потребує подальшого вивчення. Однак більшість вчених сходяться на думці, що корінь цього поняття «клон» походить від грецького слова «klon» і означає – гілочка, втеча, держак та стосується передусім вегетативного розмноження. Починаючи з 70-х рр. ХХ ст. для клонування рослин стали широко використовувати невеликі групи і навіть окремі соматичні (нестатеві) клітини¹. І.Л. Шпачинський стверджує, що клонування – це процес, при якому генетично ідентична копія одержується шляхом нестатевого розмноження. Цей термін використовують на позначення штучного клонування людини². Своєю чергою О.Р. Антонюк визначає клонування як метод розмноження статевороздільних істот (тварин та людей), за допомогою якого у безстатевий спосіб можна отримати новий організм, що буде генетично ідентичним до організму, який треба клонувати³.

Явище клонування добре відоме в рослинному світі. Перші спроби клонувати тварин з'явилися у 30-х рр. минулого століття. Велику роль у цьому відіграв технічний прогрес у сфері молекулярної біології, генетики і штучного запліднення. Новий етап у клонуванні визначили експерименти шотландських учених,

---

© О.О. Барабаш, Д.В. Яцків, 2021

* *Olha Barabash, Dr. hab in Law, Associate Professor of Lviv State University of Internal Affairs*

** *Diana Yatskiv, student of Lviv State University of Internal Affairs*

які завершилися народженням вівці Доллі (1996 р.), це перша велика тварина, яка була клонована з використанням ДНК дорослої тварини. Саме це досягнення відкрило шлях до клонування людини⁴.

В.І. Соболь зазначає, що клон – це сукупність клітин або організмів, які походять від спільного предка шляхом нестатевого розмноження. В основу утворення клону покладено мітоз (у бактерій – бінарний поділ), за якого генетична інформація розподіляється однаково між материнськими та дочірніми клітинами. Генетична однорідність клонів є відносною внаслідок мутаційного процесу. Отримання багатьох ідентичних за формою і функціями генетично однакових нащадків однієї клітини або одного організму називають клонуванням⁵.

Найперші дослідження, які були пов'язані з клонуванням, почали проводити лише близько сотні років тому. Уже тоді люди намагалися створити клон. Вагомий внесок у розвиток клонування зробив Ганс Шпеман. Він 1902 р. провів дослід, за допомогою якого розділив раннього ембріона саламандри. А 1928 р. він зробив першу пересадку клітинного ядра і тим самим заклад основи методу, який буде ключовим в експериментах з клонування. У 1952 р. вчені Брігс і Кінг шляхом клонування отримали покоління пуголовків. А 1962 р. Дж. Гердон отримав клон жаби. А втім, сам термін «клон» у науковий обіг ввів Дж. Холдейн 1963 р. У липні 1996 р. народилася вівця Доллі, а вже 1997 р. команда вчених представила Полі – клоновану овечку, яка мала людські гени. Того ж року Річард Сід оголосив про плани клонувати людину. Це потребувало великих зусиль і вмінь. 27 грудня 2002 р. американська організація Clonaid повідомила про народження першої клонованої дитини, але ці результати були сфальсифіковані і викликали обурення спільноти⁶.

Вирізняють три типи клонування: клонування гена, репродуктивне клонування і терапевтичне клонування.

Клонування гена (ДНК) – процес виокремлення заданого алгоритму й отримання багатьох її копій *in vitro*. Клонування ДНК часто застосовують для ампліфікації фрагментів, що вміщують гени, а також будь-які інші алгоритми. Клонування гена утворює копії генів, він є найпоширенішим типом і вироблений дослідниками в Національному науково-дослідному інституті геному людини⁷. Методами клонування будь-які фрагменти ДНК, отримані за допомогою рестриктаз, можна вбудувати в плазмідну або ДНК бактеріофага – вектор для молекулярного клонування, а потім розмножити ці генетичні елементи в клітинах бактерій або дріжджів, збільшуючи їхню кількість у мільйони разів⁸.

Терапевтичне клонування використовують для утворення клонованого ембріона з однією метою – створити ембріональні стовбурові клітини з тією самою ДНК, як і в клітині донора. Ці власні стовбурові клітини можна використовувати в експериментах, спрямованих на вивчення хвороби та винайдення нових методів лікування. Репродуктивне клонування виробляє копії цілих тварин і дає змогу створити людину, що є генетично ідентична іншій людині, котра колись існувала чи існує у цей час. Однак варто пам'ятати, що в цьому типі клонування в ембріона забирають його стовбурові клітини, тобто фактично вбивають його. Тому противники доводять, що використовувати терапевтичне клонування неправильно, оскільки не можна забирати життя в одного, щоб дати його іншому⁹.

Щоправда, у цьому випадку йдеться не про вирощування дорослої людини-клина, бо ембріони уб'ють через 14 днів після їх створення і вилучать стовбурові клітини. Саме отримання стовбурових клітин є метою терапевтичного клонування. Ці клітини цінні для медицини, оскільки завдяки їм лікують багато важких недуг, наприклад, хворобу Паркінсона чи діабет. У зародках цих клітин дуже багато, а в дорослої людини їх мало. І в багатьох випадках просто не існує інших способів лікування. Якщо ембріони не вбивати, вони можуть успішно розвиватися, як звичайні людські зародки, і в результаті народиться людина. Це репродуктивне клонування. Звичайно, з медичного погляду не все так просто: щоб успішно виростити один клон, доведеться вбити багато його попередників, які народяться з відхиленнями. Практична сторона таких досліджень менш очевидна. Це більше схоже на наукові експерименти медиків. Якщо ж учені справді виростять клон, то постане питання: чи буде ця людина повноцінним громадянином? А головоломкою для юристів стане врегулювання взаємин між людиною і її клоном: їхні сімейні стосунки, правонаступництво тощо¹⁰.

Є.Г. Міхньова зазначає, що терапевтичне клонування («клітинне розмноження») є тим самим, що й репродуктивне клонування, але з обмеженням терміну росту ембріона до 14 днів. Опісля 14 днів в ембріональних клітинах починає розвиватися центральна нервова система і конгломерат клітин (ембріон, бластоциста) і його вже варто вважати живою істотою. Терапевтичним таке клонування називають лише тому, що протягом перших 14 днів формуються ембріональні клітини, здатні надалі перетворюватися на специфічні тканинні клітини окремих органів – серця, нирок, печінки, підшлункової залози тощо – і використовуватися в медицині для терапії багатьох захворювань. Такі клітини майбутніх органів названі «ембріональними стовбуровими клітинами»¹¹.

Репродуктивне клонування є штучним відтворенням у лабораторних умовах генетично точної копії будь-якої живої істоти. Вівця Доллі – приклад такого клонування великої тварини. Репродуктивне клонування людини передбачає, що індивід, який народився у результаті клонування, повинен отримати ім'я, громадянські права, право на освіту, тобто все те, що отримують громадяни держави. Це клонування спричинило багато етичних, релігійних, юридичних проблем, які й досі не вирішено. У більшості країн репродуктивне клонування заборонено законом¹².

Існують й інші підходи до видозмінення процесу клонування. Зокрема, молекулярне клонування – група методів у молекулярній біології та біотехнології, пов'язаних зі створенням рекомбінантних молекул ДНК й отриманням багатьох копій цієї молекули *in vivo*. Термін «клонування» у цьому випадку означає, що

з однієї клітини, яка містить рекомбінантну молекулу ДНК, шляхом мітотичного поділу утворюється велика кількість ідентичних за генетичною інформацією клітин – клонів¹³.

На думку М. Рибак, молекулярне клонування – базовий для молекулярної біології унікальний метод, завдяки якому вже близько 40 років учені отримують важливі результати, деякі з яких практично впроваджені та вже дають відчутну користь. Це, зокрема, створення рекомбінантних білків (інсуліну, інтерферону тощо) – білків людського походження, які синтезуються поза людським організмом і використовуються в медицині як лікарські засоби. Застосування методу молекулярного клонування є надзвичайно продуктивним з погляду ретельного вивчення конкретних генів і кодованих ними білків, а також взаємодії між певними (цілеспрямовано виокремленими) білками. При цьому згаданий метод завжди доповнюється низкою інших, серед яких – методи мікроскопії, імуногістохімії тощо. Загалом, здобутки, одержані в результаті застосування всього наявного спектру методів молекулярної біології, слугують основою прогресу біомедицини й біотехнологій¹⁴.

Ще одним видом клонування є клітинне – клонування, при якому відбувається виведення популяції клітин з однієї клітини. У випадку простих одноклітинних організмів, чи то бактерій, чи то дріжджів, цей процес є достатньо простим. Однак для клонування клітин багатоклітинних організмів потрібно докласти значно більше зусиль – це набагато важче завдання. До того ж такі клітини розвиваються дуже повільно у звичайних умовах¹⁵.

Тож за напрямом і діяльністю клонування поділяють на окремі види. Такими видами є клонування гена, репродуктивне клонування і терапевтичне клонування, а також клітинне клонування та молекулярне клонування. Варто зазначити, що одні науковці виділяють лише два види клонування – репродуктивне і терапевтичне, а інші – більше.

Хай там як, ідеї клонування людини породжують дуже багато проблем, побороти які має наука. Однією з основних причин, чому клонування людини виявляється неприйнятним, є те, що воно може дозволити людям клонувати самих себе. Тобто люди постануть перед спокусою отримати свого двійника чи клонувати, наприклад, померлу дитину. Хтось подумає, що в такий спосіб можна отримати нового Ейнштейна або вивести лігу надлюдей чи суперспортсменів або, навпаки, наплодити лиходіїв, які жили раніше. І цей перелік можна продовжувати. Разом із тим клонування можуть використовувати в лікуванні безпліддя, адже, на жаль, сучасні методи не дуже ефективні. А поява технології клонування людини дасть більш реальну можливість для безплідних пар мати дитину, ніж будь-коли раніше. Вагомими були б переваги використання клонування в хірургії: замість того, щоб використовувати матеріали чужих тіл, можна виростити клітини кісток, тканин, що ідентичні цим органам у людини, котра потребує лікування. Відтак грудні імпланти, зубні протези тощо стануть просто непотрібні, оскільки матеріали людської технології клонування не відрізнятимуться від природних людських тканин¹⁶.

Проблема клонування людини – передусім проблема етична, світоглядна, філософська і очевидно, що вона має свої й правові питання. Людина вторгається у сферу буття, за яку не несе відповідальності з огляду на свою природу, тож наслідки таких кроків непередбачувані. Людина в жодному разі не повинна стати продуктом виробництва у прямому значенні цих слів. Технологія клонування людини як вид штучного розмноження може призвести до зміни суспільної свідомості, виникнення низки соціальних проблем і протиріч. Взаємовідносини між людьми і клонами, правовий статус останніх, права й обов'язки клонованого щодо своїх клонів і навпаки – це ще далеко не повний перелік проблем. Хоча водночас проблема клонування – це проблема свободи людини, рівності та рівноправності. Зокрема, вона пов'язана із фактичною наявністю у людей однакових (рівних) соціальних можливостей для задоволення потреб, реалізації інтересів, досягнення мети. Адже на переконання відомого ученого-конституціоналіста М. Орзіха, рівність людей – це насамперед рівноправність, рівність прав, рівність перед законом, незалежно не лише від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних поглядів, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови, а й від будь-яких інших обставин¹⁷. Такими обставинами, на нашу думку, можуть бути медичні показання.

Необхідність превентивного правового регулювання у цій сфері пов'язана з ризиком і наслідками застосування технології клонування, які стосуються не тільки сучасного, а й майбутніх поколінь. Зокрема, метод клонування технологічно недосконалий, його ефективність дуже низька навіть в експериментах на тваринах; існує надзвичайно високий ризик для здоров'я жінок – потенційних учасниць неконтрольованих експериментів; висока вірогідність появи неповноцінних індивідуумів, невизначеність їх правового статусу та відносин із суспільством, що створює передумови деградації сім'ї, руйнації людських та соціальних цінностей. З правового погляду, клонування людини суперечить низці найважливіших прав особистості – праву на людську гідність, цілісність особистості тощо.

Так, зокрема, Резолюція Європейського парламенту від 1989 р. визнає клонування серйозним порушенням фундаментальних прав людини, що суперечить принципу рівності людських істот, оскільки допускає расову та етнічну селекцію людського роду, принижує гідність людини й веде до експериментування на людських ембріонах¹⁸. Отже, клонування є забороненим на міжнародно-правовому рівні. Водночас варто навести аргументи, що засвідчують необхідність заборонити клонування з моральної точки зору:

- 1) клонування порушує людську гідність, зводить людське життя до рівня «біологічного матеріалу»;
- 2) воно відділяє сферу дітонародження від правдивого людського контексту подружнього акту;
- 3) засвідчує брак поваги для людських ембріонів, які будуть знищені, щоб успішно могла відбутися реп-

родукція цього типу (адже, наприклад, під час клонування вівці Доллі було здійснено 277 спроб, вісім із них доведено до ембріональної стадії, в результаті чого народилася тільки одна вівця);

4) клонування – це радикальна маніпуляція розмноженням людини, при якій порушуються особові взаємини між батьками та дітьми, що може призвести до зникнення поняття сім'ї та сімейних стосунків;

5) клонування є недопустимим з огляду на гідність клонованої особи. Кожна людина має право на свою унікальність та неповторність. Її тіло та генотип також є інтегральним елементом гідності й унікальності, тоді як клонована істота – це завжди «копія» когось іншого, що може призвести до втрати власної ідентичності, до відчуття меншовартості;

6) клонування породжує небезпеку суспільної маніпуляції в евгенічному напрямі, вибору «генетично кращих» людей;

7) створення «клонів» живих осіб тільки як джерела для трансплантації органів є зведенням людини до рівня предмета вжитку, що цілком недопустимо з погляду християнського персоналізму¹⁹.

З огляду на вказане, слушно вважаємо позицію, згідно з якою виправданям репродуктивному клонуванню людини може бути хіба досягнення високих етичних цілей. Об'єктивної необхідності в досягненні таких цілей цим шляхом сьогодні не існує, тому дозвіл на клонування людини може бути лише як виняток з правил. Загальним правилом має стати заборона клонування людської істоти²⁰.

Водночас відносини, що виникають в процесі проведення репродуктивного клонування людини, є значущими з точки зору прав та інтересів, які охороняються законодавством, зокрема України, оскільки під час проведення репродуктивного клонування людини порушуються такі важливі конституційні права і свободи громадян, як право на життя, здоров'я, особисту недоторканність та цілісність особистості.

Вважаємо, що в Україні є значний науковий потенціал у галузі молекулярної біології, це зумовлює потребу законодавчої регламентації деяких напрямів досліджень, зокрема заборони експериментів, пов'язаних із клонуванням людини. Важливим компонентом системи державної безпеки має стати безпека генетична, яка передбачає створення ефективного законодавства в галузі генної інженерії і біотехнології на основі оцінок можливого ризику. До його розробки потрібно залучити не тільки юристів, а й генетиків, медиків, спеціалістів у галузі біоетики.

¹ Клонування тварин: історія та експерименти. URL: <https://futurum.today/klonuvannia-tvaryn-istoriia-ta-eksperymenty/> (дата звернення: 11.10.2021).

² Шпачинський І.Л., Печенюк Л.В. Морально-етичні проблеми клонування людини. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 203–205. С. 203.

³ Антонюк О.Р. Етико-правові проблеми клонування людського організму. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., 17–18 квіт. 2008 р. Львів, 2008. С. 8–11.

⁴ Антонюк О.Р. Етико-правові проблеми клонування людського організму. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., 17–18 квіт. 2008 р. Львів, 2008. С. 8–11.

⁵ Соболев В.І. Біологія: довідник + тести. URL: <https://pidruchniki.com/77178/prirodovnavstvo/biologiya> (дата звернення: 12.00.2021).

⁶ Шпачинський І.Л., Печенюк Л.В. Морально-етичні проблеми клонування людини. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 203–205. С. 203.

⁷ Щелкунов С.Н. Генетическая инженерия. 2-е изд. Новосибирск: Сибир. университет. изд., 2004. 496 с.

⁸ Генетика: підручник / А.В. Сиволюб, С.Р. Рушковський, С.С. Кир'яченко та ін.; за ред. А.В. Сиволюба. Київ: Вид.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2008. 320 с.

⁹ Шпачинський І.Л., Печенюк Л.В. Морально-етичні проблеми клонування людини. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 203–205. С. 203.

¹⁰ Заїка Н. Людські клони вже реальність. *TCH*. URL: <https://tsn.ua/analitika/lyudski-kloni-vzhe-realist.html> (дата звернення: 18.10.2021).

¹¹ Міхньова Є.Г. Міжнародно-правові аспекти регулювання клонування. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2009. № 83 (2). С. 188–196. С. 189.

¹² Коваль К.В. Право людини на створення своєї копії: міжнародний аспект. С. 57. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/13302/1/Проб.%20та%20стан%20дотр.%20захист._p057-058.pdf (дата звернення: 18.10.2021).

¹³ Малюта С.С. Клонування. *Енциклопедія сучасної України*: у 30 т. / ред. кол. І.М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. Київ, 2003.

¹⁴ Рибак М. Життя на елементарному рівні. Молоді науковці Академії – про основні напрями та результати досліджень у галузі молекулярної біології / Національна академія наук України. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=2957> (дата звернення: 20.10.2021).

¹⁵ Клонування (біотехнологія). *Вільна енциклопедія «Вікіпедія»*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 20.10.2021).

¹⁶ Щелкунов С.Н. Генетическая инженерия. 2-е изд. Новосибирск: Сибир. университет. изд., 2004. 496 с.

¹⁷ Орзих М.П. Конституционная свобода и равенство людей. *Юридический вестник*. 1998. № 2. С. 48–54. С. 48.

¹⁸ Островська Б. Міжнародно-правове регулювання репродуктивного та терапевтичного клонування людини. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 1. С. 39–47. С. 42.

¹⁹ Заборонити всі форми клонування. *Львівська газета*. 2005. № 52 (618). С. 45–51. С. 47.

²⁰ Гринь Т. Клонування людини хочуть розпочати з геному. *День*. 2001. № 59. С. 122–131. С. 126

Резюме

Барабаш О.О., Яцків Д.В. Проблеми клонування людини: правовий та моральний аспекти.

Стаття присвячена дослідженню проблем клонування людини, зокрема проблемам етичного, світоглядного, філософського та правового характеру. Підкреслюється, що людина вторгається у сферу буття, за яку не несе відповідальності з огляду на свою природу, тож наслідки таких кроків непередбачувані. Технологія клонування людини як вид штучного розмноження може призвести до зміни суспільної свідомості, виникнення низки соціальних проблем і протиріч. Взаємовідносини між людьми і клонами, правовий статус останніх, права й обов'язки клонованого щодо своїх клонів і навпаки може стати предметом окремих розвідок у науці. Утім, ідеї клонування людини породжують дуже багато проблем, побороти які має наука. Водночас клонування можуть використовувати в лікуванні безпліддя, адже, на жаль, сучасні методи не дуже ефективні. Вагомими були б переваги використання клонування в хірургії: замість того, щоб використовувати матеріали чужих тіл, можна виростити клітини кісток, тканин, що ідентичні цим органам у людини, котра потребує лікування. Відтак грудні імплантати, зубні протези тощо стануть просто непотрібні, оскільки матеріали людської технології клонування не відрізнятимуться від природних людських тканин.

Ключові слова: права людини, клонування, клон, біомедицина, право, право на життя.

Резюме

Барабаш О.О., Яцків Д.В. Проблемы клонирования человека: правовой и моральный аспекты.

Статья посвящена исследованию проблем клонирования человека, в частности проблемам этического, мировоззренческого, философского и правового характера. Подчеркивается, что человек вторгается в сферу бытия, за которую не несет ответственности учитывая свою природу, поскольку последствия таких шагов непредсказуемые. Технология клонирования человека как вид искусственного размножения может привести к изменению общественного сознания, возникновению ряда социальных проблем и противоречий. Взаимоотношения между людьми и клонами, правовой статус последних, права и обязанности клонированного относительно своих клонов и наоборот может стать предметом отдельных исследований в науке. Впрочем, идеи клонирования человека порождают очень много проблем, побороть которые должна наука. А появление технологии клонирования человека даст более реальную возможность для бесплодных пар иметь ребенка, чем когда-либо. Весомыми были бы преимущества использования клонирования в хирургии: вместо того, чтобы использовать материалы чужих тел, можно вырастить клетки костей, тканей, идентичные этим органам у человека, который нуждается в лечении. Затем грудные имплантаты, зубные протезы и т.п. станут просто не нужны, поскольку материалы человеческой технологии клонирования не будут отличаться от естественных человеческих тканей.

Ключевые слова: права человека, клонирование, клон, биомедицина, право, право на жизнь.

Summary

Olha Barabash, Diana Yatskiv. Problems of human cloning: legal and moral aspects.

The article is the study of the problems of human cloning, in particular the problems of ethical, ideological, philosophical and legal nature. It is emphasized that an individual invades the sphere of existence, for which he is not responsible due to his nature, so the consequences of such steps are unpredictable. An individual should never literally become the product of production. The technology of human cloning as a type of artificial reproduction can lead to changes in public consciousness and a number of social problems and contradictions. The relationship between humans and clones, the legal status of the latter, the rights and responsibilities of the cloned in relation to their clones, and vice versa may be the subject of some scientific research. However, the idea of human cloning raises many problems that science has to overcome. One of the main reasons why human cloning is unacceptable is that it can allow people to clone themselves. That is, people will be tempted to get their twin or clone, for example, a deceased child. One might think that in this way one can get a new Einstein or lead a league of super-humans or super-athletes or, on the contrary, breed villains who lived before. And this list can go on. On the other hand, cloning can be used for the treatment of infertility, because, unfortunately, modern methods are not very effective. And the advent of human cloning technology will make it more realistic for infertile couples to have a baby than ever before. The benefits of using cloning in surgery would be significant: instead of using somebody else's body materials, one can grow bone and tissue cells that are identical to these organs in a person undergoing treatment. As a result, breast implants, dentures, etc. will simply become unnecessary, because the materials of human cloning technology will not differ from natural human tissues.

The problem of human cloning is first of all an ethical, world-view, philosophical problem and it is obvious that it also has its legal issues. On the other hand, the problem of cloning is a problem of human freedom, equality and equal rights. In particular, it is related to the fact that people have the same (equal) social opportunities to meet their needs, realize their interests, achieve their goals.

Key words: human rights, cloning, clone, biomedicine, right, right to life.